

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

II-то обикновено Народно Събрание.

XXIII ЗАСЪДАНИЕ, ПЕТАКЪ, 2 МАЙ 1880 ГОД.

(Подъ председателството на г-на П. Р. Славейкова — Начало въ 1 часа и 45 мин. подиръ пладнѣ.)

Председателъ: (Звъни). Обръщамъ вниманието на г-да депутатитѣ къмъ прочитанието списъка.

Секр. Золотовъ: (Чете списъка.) Оъзи день, отъ 30 Априлия, отсъствуваха: Христо Стояновъ, П. Горбановъ, Каравеловъ, Тодоръ Балабановъ, Даскалъ Тодоръ, Г. Тишевъ, Д-ръ Антоновъ, Г. Геровъ, Др. Цанковъ, Начевичъ, Атанасъ Костовъ, Василий Поповичъ, Афусъ Билалъ, Г. Болерски, К. Стоиловъ.

Председателъ: Отъ 172 прѣдставители, 22 отсъствуватъ, 21 кассирани, 15 що има допълнителни избори, сички 58. Присътсвуватъ 114. Има вишегласие и засѣданието обявявамъ отворено. Сега има да четемъ протокола отъ 20 засѣдание, тогазъ ще пристъпимъ на дневния редъ.

Секр. Золотовъ: (Чете дневника отъ 20 засѣдание).

Председателъ: Има ли нѣкой да забѣлежи нѣщо върху четения протоколъ? (Нѣма). Ще каже че четения протоколъ е приетъ. На дневния редъ е четението на законо-проекта за опълченцитѣ и възстаницитѣ. Моля г-нъ Докладчика на този законо-проектъ да ни прѣдстави своя докладъ. Събранието помни че се внесе и чете и оставя да го вотира.

Желае ли Събранието напрѣдъ изцѣло да се прочете, а послѣ членъ по членъ, или веднага членъ по членъ?

Колони: Отъ г. г. Министритѣ тука нѣма никой.

Предсѣд: Министритѣ сами знаятъ и споредъ работата и Събранието е готово да ги има между себе си. Ние неможемъ заради тѣхъ да спирами работи тѣ си. Членъ по членъ или изцѣло да се вотира? (Гласове: членъ по членъ и да се вотира.)

Докл. Пановъ: Прѣди да почна четението на законо-проекта, считамъ за длъжностъ, да кажа нѣколко думи върху него. Комисията когато разгледва този въпросъ, бѣше се намѣрила въ едно трудно положение. Тя мислеше, както и мнозина отъ депутатитѣ, че трѣба временно да се помогне на опълченцитѣ. Но като си припомни че въпроса още единъ пѣтъ се подига за помощи отъ Търновското Народно Събрание, то тя като зе това въ внимание и за да не се връщатъ пакъ на сѣщия въпросъ и въ бѣдѣще, пристъпи да направи настоящия законо-проектъ, отъ който ще се ползватъ, разбира се, само настоящитѣ опълченци, това ще е още и една нравствена подпорка за ония, които за напрѣдъ

ще се трудят за нашето отечество. Сега ще четъ членъ по членъ: (чете.)

„Проектъ за подобрене положението на бѣднитѣ бѣлгарски опълченци и въстаници и на семействата на умрѣлитѣ и загинилитѣ отъ тѣхъ“.

Председатель: Има ли нѣкои да забѣлѣжи нѣкой недостатокъ?

М-ръ Каравеловъ: Азъ бихъ желалъ да опредѣли комисията думата „въстаникъ“ подобру. Колкото за „опълченцитѣ“ нѣма нищо да кажъ; но „въстаникъ“ не е ясно, кой може да се счита въстаникъ, за да може да се ползува съ тия права?

Докл. Пановъ: Подъ думата „въстаници“ комисията е разбирала именно ония жертви, които бѣха обѣсени въ време на Турския тероръ и въ въстанието; понеже комисията имаше предъ видъ въпроса, който се подигна въ Събранието, именно: че имало семейства, които сж безъ всѣка подпорка, защото или синоветѣ или мъжиетѣ имъ били избѣсени или загинили. Комисията неможе подъ друга форма да го каже, освѣнъ „въстаници“.

М-ръ Каравеловъ: Това ще каже, че не за живитѣ въстаници, но за семействата имъ.

Пановъ: Да. (Гласове: Има и живи!)

Д-ръ Браделъ: Този законо-проектъ произлезе по поводъ на прошенията отъ ополченцитѣ и като това прошение се даде на Народното Събрание, то оно намира за добро да отговори съ единъ законо-проектъ, да се подобри тѣхното положение. Въ разискванията, които станаха въ едно отъ минжитѣ засѣдания, бѣше рѣчь за опълченцитѣ. Подиръ не се яви другъ разговоръ за въстаницитѣ; но главния разговоръ се въртене около опълченцитѣ. Въ този случай комисията излезе отъ програмата си, защото въпроса бѣше за опълченцитѣ, а не за въстаницитѣ; тѣмъ повече, че опредѣленето на въстаници въ заглавието и въ първата глава не е ясно и за мене. Опредѣленето на „въстаницитѣ“ е нѣщо мѣчно. Въ тѣзи дума се разбиратъ хора отъ различни категории, които въ разни врѣмена зиматъ участие въ движенията. Но мнозина отъ тѣхъ не сж задоволни само съ движения. Въ проекта тоже се казва, че войводи тѣ иматъ право да даватъ свидѣтелства на тѣхъ. У насъ „войвода“, не е нѣкой опредѣленъ органъ, за това незная какъ може той да издава подобни свидѣтелства. Заради туй първо защото поводъ на този законопроектъ е прошенето отъ опълченцитѣ; второ, защото се говореше за опълченцитѣ; 3-то защото думата въстаници не е опредѣлена и 4-то че отъ страна на въстаницитѣ нѣма прошение, нито заявление или желание: за това, мисля, законопроекта да се ограничи само на опълченцитѣ, на които е опредѣленъ характера. А думата „въстаници“ за сега въ този проектъ да се исключи

(Гласове: Съгласни!)

П. Станчовъ: Азъ зѣхъ думата, за да отговоря на г-нъ Д-ръ Браделъ. Въпроса за въстаницитѣ, мисля помни добру Събранието, подигнахъ азъ, когато стана дума за опълченцитѣ. Г-нъ Д-ръ Браделъ и г-нъ Каравеловъ искатъ да се опредѣли по добру значението на въстаницитѣ. Думата въстаници е ясна за всѣкого; който е билъ по близу до работата за възбуждението на България, знае добру всичко това. Г-нъ Д-ръ Браделъ каза, че комисията не е опълномоощена освѣнъ да проектира нѣщо за подобренето на опълченцитѣ. Ние знаемъ, че когато се говори за съставлението на комисията, се говори за подобренето на семействата на избѣсенитѣ. Думата бѣше за всички ония, които станяха жертва или сж гудени въ опасностъ да станатъ жертва, да се причетатъ въ тѣзи категория. Въ този случай, когато подигнахъ въпроса за въстаницитѣ, имахъ предъ видъ фамилията на Тодоръ Левтеровъ, бѣлгаринъ на 28-30 год., който се е образовалъ въ Манчестеръ и е погинулъ въ Дръновския манастиръ, въ време на Сръбската война. Той бѣше въстаникъ. Майка му до днесъ ходи облечена въ черни дрѣхки и оплаква единичкия си синъ. Тя е сега принудена да работи по чужди къщи за да се прѣхранва. За това на мѣстѣ сѣмъ освѣнъ опълченцитѣ да се иматъ и таквизи хора предъ видъ, които сж погинули или били избѣсени. Напомнювамъ само Ив. Панова: баща му умрѣлъ отъ скърбъ, сестра му полудѣла и майка му полудѣла. Значи че въпроса за въстаницитѣ е важенъ, за това настоявамъ да се приеме въ проекта, който предлага комисията.

Стамболовъ: Искамъ кратко да кажъ, че комисията не е прѣстѣпила границата на своето пълномоощие. Тогазъ прѣдложението на г-на Станчова се прие отъ Събранието, а комисията го представи въ законо-проекта. Сега това зависи отъ насъ да го приемемъ. За насъ думата въстаници е неопредѣлена, защото има хора, които сж зимали участие пасивно, а други активно въ подвигитѣ; за това да се ограничи и каже: „които сж зимали участие, открито, въ народнитѣ движения.“

Бръншлиновъ: Въ отговоръ на тѣзи г-да, които казаха, че комисията избрана да изработи единъ проектъ, когото и прѣдставя сега на Нар. Събрание, е прѣскочила границитѣ си, имамъ да кажа, че помнимъ всички, мисля, какъ когато бѣ въпросъ за опълченцитѣ, то г-нъ Станчовъ подигна въпроса и за въстаницитѣ и върху това се и говори доста въ Събранието. Основана на това комисията е рѣшила да приеме думата въстаници въ проекта си, като опредѣли подолу значението на тази дума, което ако се откажемъ да приемемъ, ще каже да се отрѣчемъ отъ това, което вчера рѣшихми. А това мисля, не е цѣ-

лисно, защото не намирам за излишна тази дума.

Н. Пр. Мелетий: Слѣдъ поробванието на българския народъ, който, 500 г. е тралял, вѣрвамъ, че нѣма Българинъ, който да не е участвувалъ или съ сърдце или на дѣло за освобождението на народа. Въ нашия вѣкъ различни движения ставаха, както се изразиха нѣкои отъ предговорившитѣ, затова думата въстаници има обширно значение и Нар. Събрание трѣба да я опредѣли. Има движения отъ Х. Димитра; движения въ врѣме на сѣрбската война, Батачки, Панагюрски движения, Маслиевски, Струмички; виждахми минаването на Ботевата чета. За това Народното Събрание трѣба да опредѣли епохата врѣмето и качеството на въстаницитѣ, за да бждемъ точни.

Кирковъ: Казва се, че колкото за опредѣленieto на думата „въстаници“ щѣло да му доде реда, защото щѣло да се обсъжда въ §. който опредѣля кой е въстаникъ. Но, азъ мисля, че трѣба да се рѣши напредъ, защото названието стои въ самото заглавие на законопроекта. Въ подобенъ законъ това название е нѣщо неопредѣлено и не можемъ каза, въ коя епоха и въ кое врѣме се отнася, защото понятието въстаникъ непоказва нѣщо опредѣлено, нѣкое право, което да е прието отъ единъ законъ. Ние знаемъ, че „въстаникъ“ е онзи който въстава противъ законата власт. Ние всички можемъ да се считамъ въстаници до нѣкъдѣ противъ турското правителство. Думата въстаникъ не може да се тури въ единъ законъ, защото самия законъ прѣследва всякого, който е „въстаникъ“. Азъ приемамъ да се нарѣче другояче, напр. „поборникъ“ „народенъ дѣецъ“, или кое да е нѣкое друго название, защото ние знаемъ, че прѣди сме работили всички противъ едно чуждо правителство, а сега, когато нашето положение е съвсѣмъ друго, ние не можемъ да туримъ една беззаконностъ въ единъ законъ, който отъ една страна ще напращава, а отъ друга ще прѣследва и за това добръ каза г-нъ Каравеловъ и г-нъ Браделъ, че таквазъ неопредѣленостъ тука не може да се приеме. Ние знаемъ, напр. че г. Стамболовъ е зиналъ участие въ открити движения, но нѣкой си Драганъ може да е вършилъ сжцото, нѣ само другояче, за тѣхъ може да се каже: народни поборници. Но думата въстаникъ е едно название, което се изключва отъ самия законъ. За това трѣба да му найдемъ друга форма, която да може да съдържа и семействата на ония поборници, които сж пострадали въ разни национални движения, защото ако туримъ думата въстаникъ въ закона, то ще рече, че въ закона сме допустили една незаконностъ. Ако приемемъ думата „поборникъ“, тогава ще избѣгнемъ и други неприятности. За това като найсетия прѣпорѣчаме на правителството грижата за ония семейства, които сж пострадали въ разнитѣ народни движения,

мисля найдобръ би било, да се вотира законо-проекта само за эполченцитѣ.

Бурмовъ: Думата въстаници отговаря на думата революционеръ; зарадъ туй самия бonton, не позволява да се тури такава дума въ закона: това нѣщо е укорително. Защото всѣки човѣкъ, който се дига противъ властѣта, прѣследва се на всѣкъде. За това несъмъ на мнѣние да употребимъ тѣзи дума въ този законъ, но можемъ да кажемъ друга, като поборникъ или подвижникъ за отечествената свобода защото могатъ да ни додѣтъ случай, че хора ще се подигнатъ противъ властѣта, а ние пакъ нѣмаме друго название освѣтъ тѣзи дума „въстаникъ.“ За това добръ е да се замѣни съ друга, която отговаря на тоя свѣщенъ характеръ, който ние придаваме на ония лица, които се жертвуватъ за отечеството си и за неговото освобождение. Колкото да се опредѣли иматъ ли право тия лица да приемжтъ помощъ отъ правителството, то лесно може да се каже; напр: ония които сж приели участие въ открито народно движение съ оръжие въ рѣка.“ На здрави, разумѣва се, нѣма да се даде, но само на такива, които сж пострадали или осакатѣли въ сраженията, или сж изгубили здравие то въ тъмницитѣ или оставили бѣдни семейства. На тѣхъ ще се опредѣли когато ще додемъ на дотичний параграфъ. Думата ми е само, че въстаникъ не е на мѣсто и че трѣба да се замѣсти, може да се каже, на пр. подвижникъ, или борецъ, който отговаря повече на думата, както гърцити ги наричатъ агонисте което ще каже, всички, които сж били участвували въ подвигитѣ. За това и ние можемъ да кажемъ подвижници или борци за отечеството и за народа.

(Д-ръ Браделъ заема прѣсѣдателското мѣсто).

А. Цановъ: Съгласенъ съмъ, че се е спомнала онзи денъ думата въстаници; но, до колкото помни, разискването не бѣше върху този прѣдметъ. За това г. Др. Браделъ има право като каза, че този прѣдметъ не се разисква тогазъ. Като се говори за опредѣление думата въстаникъ, то може да се каже, че всѣкий учителъ е въстаникъ, даже че половината отъ българския народъ сж въстаници, така, щото една та половина ще трѣба да помага на другата. Азъ мисля, че когато опредѣляваме това, трѣба много да бждемъ внимателни и найвече когато опредѣляме пенсионери. Защото каго се помага на едни, то да не се затрудняватъ други и да се непомагатъ дѣто не трѣба. Колкото за въстаницитѣ, азъ мисля, че никой не е работилъ за това, да му се плати послѣ и че никой не е станалъ поборникъ за пари. За това азъ съмъ съгласенъ да се изключи думата въстаникъ.

Пановъ: Искамъ да кажа нѣколко думи върху казаното. Чини ми се, че въпроса е твърдѣ ясно представенъ. Понеже тукъ се подигна въпросъ какво

е мислила комисията, когато е поставила този членъ, то азъ пакъ имамъ честъ да заявя, че ти се намѣри въ едно затруднително положение при опредѣленieto му. Искамъ още да отговоря на възраженията, които подигна г. Браделъ, който каза, че комисията си е позволила повече, отъ колкото е била натоварена. Азъ това пѣщо никакъ неприемамъ, защото, колкото зная, комисията не е имала никакви упълномощения отъ Нар. Събр. и не е имала пѣкаква программа, какъ да постѣпва въ този или онзи случай. Само се каза да се избере една комисия, която да размисли върху този въпросъ. Въпроса е заради думата въстаници, комисията е турила думата въстаници, защото тя е общо приета дума. Остава на Нар. Събрание да рѣши какъ да ги нарѣче. Колкото за това да се опредѣли какво се разумѣва отъ думата въстаници, то тамъ въ членътъ е казано: въстаникъ е онзи, който докаже че е участвувалъ въ разни врѣмена въ народнитѣ движения съ цѣль за освобождението на България.

Славейковъ: Нѣма да разисквамъ това да-ли комисията е злѣ или е добръ направила, дѣто е помѣстила думата „въстаникъ“ въ законопроекта, защото помня добръ че стана дума и за въстаницитѣ. Това що искатъ пѣкой г-да да кажатъ, че не е добръ опредѣлена думата въстаникъ, то азъ мисля че това е твърдѣ добръ опредѣлено, защото ако приемемъ подвижникъ и поборникъ, то ние сме синца поборници и подвижници, защото всѣкий единъ е зель участие въ Народнитѣ подвизи. Дума та въстаникъ има по широкъ смисълъ отъ колкото подвижникъ или поборникъ. Въстаникъ значи който се дага и не-търпи, но излѣзва да се бие. Ополченецъ е съвършено друга дума; този който е билъ въстаникъ изнапрѣдъ може испослѣ нѣкой да е станалъ и ополченецъ, когато е влѣзалъ въ единъ устроень редъ за да защищава отечеството. Но по напѣдъ той не можеше да стане опълченецъ, защото е немало никакво онолчение, но само сж въставали да се борятъ за правата на отечеството си. кой както езнаялъ и можалъ Следователно и той е доброволецъ, но не-неподчиненъ на единъ строень редъ; а да изключимъ отъ милостята и помощта на народа единъ въстаникъ, който се е билъ или загиналъ на бойното поле или на бѣсилото, да оставимъ пеговитѣ сирачета безъ помощъ и да ги изхвърлимъ, а да глѣдаме само ополченеца, който ималъ случай да влѣзе въ боевий строй, това ще бжде голѣма неправда отъ наша страна. Азъ мисля, че ние не можемъ и не трѣба да опредѣлимъ тука пѣщо помощъ само за онѣзи въстаници ополченици, които съ оружје въ рѣка сж излѣзли да се биятъ, а да изоставаме онѣзи мъченици и тѣхнитѣ семейства, които като сж взели участие въ въстанието за това или тѣй или инакъ сж загинали, било то въ

т мница измѣчени или на бѣсилката. Ако би че ги изоставимъ, то ще каже че ние презираме тѣзи хора, които сж направили сжщитѣ жертви както и другитѣ. За това съмъ на мѣние да се не изоставя отъ този законъ думата въстаникъ, защото споредъ мѣсто мѣние ние не можемъ да отлѣпимъ въстаницитѣ отъ опълченцитѣ.

Сукнаровъ: Ние синца сме съгласни да се зематъ и въстаницитѣ въ внимание и азъ нѣма да са простирамъ върху това. Но колкото за думата въстаникъ, имамъ да кажа, че тя ако пѣма юридическа смисълъ, то тя има историческа, както и названието български хайдутѣ и тѣ, българ. хайдутѣ, не сж и не бѣха такива, които крадѣтъ конѣ, но хора, които сж се борили за българската свобода. Тяхъвъ сжщо е и въстаникъ и това название не съдържава въ себе си никакъвъ прѣкоръ. Тѣзи дума означава оногova, който съ оружје въ рѣка се е билъ за свободата на отечеството ни. Така го и цѣль народъ разбира. Когато ще се опредѣлява първи членъ, то за тогава азъ си задържамъ правото да кажа своето мѣние върху това.

Брънчяновъ: Азъ искахъ думата, но ми я не-давате г-нъ предѣдателю, види се че не държите рѣдъ.

Предѣдателъ: Споредъ листа се рѣководя.

Стамболовъ: Ополченецъ е понятие ограничено. Това сж тѣзи които минаха съ рускитѣ войски отсамъ дунава. Колкото за въстаници, дали да се земе думата поборникъ или въстаникъ, но трѣба тя на всѣкой начинъ да има мѣсто въ този законо-проектъ. Въ ополчението се зеха поголѣмата частъ отъ въстаницитѣ, които побѣгнаха отъ България, биха се въ Сръбия и като неможаха да се върнатъ въ отечеството, тогава отидоха и влѣзоха въ ополчението, и тѣй зеха участие въ нашето освобождение. Но освѣнъ тѣхъ има и други, които неможеха да побѣгнатъ изъ отечеството отъ турското свирѣпство, които бѣха остарѣли и които турското правителство прати въ заточение, които даже прѣдизвикаха миналата война. Тия сжщи хора стояли години врѣме въ затворъ, осакатели отъ ревматизмъ и мнозина са опропастиха и загубиха си здравето. На такива хора какъ да не имъ се помогне? Едни и други мисля иматъ право да искатъ награда, когато се освободи отечеството ни. Тѣ сж биле рѣшени да умратъ за свобода на отечеството. Но трѣба да помислимъ, че съ тѣхнитѣ подвизи и страдания, разориха се цѣли фамилии; както добръ каза г-нъ депутатъ отъ Ловечъ, дѣто единъ синъ бѣше убитъ и съ това цѣла фамилия се разори. Умира сина, а дѣщеритѣ на кой пакъ отиватъ? Не би било справедливо да спомогнемъ на единѣтъ, а да изключимъ другитѣ. Да наградимъ единъ градинаринъ, който ходѣше съ ополченцитѣ за врѣме на 1/2 или 1 година и да пренебрѣгнемъ оногova, който

е стоялъ 10 години въ заточение! Да се каже вече поборникъ или въстаникъ трѣба да си има мѣсто въ закона. Ако има, най много сж 100 или 200 души такива, защото онѣзи, които сж здрави нѣма да приематъ помощъ, но само бѣднитѣ и пострадалиятѣ.

Бръшляновъ: Азъ се чуда, защо думата въстаникъ злѣ да звѣнти въ ушитѣ на нѣкой г-да. Ние трѣба да вземемъ предъ видъ това, какъ се спечелили това име ония лица, които го носятъ. Безъ съмнение тѣ сж го спечелили съ много мжки, съ голѣмъ трудъ, съ проливание кръвъ. Тѣ съ кръвъ освѣтихъ името си и думата въстаникъ е станала по тоя начинъ даже свѣщенна въ нашия народъ. Заради това не трѣба да се мисли, че тая дума е грозна и да прибѣгваме къмъ срѣдства да я унищожяваме и замѣняваме. Нѣкой г-да искатъ да кажатъ, че трѣбало да се подобри тази дума и да се замѣни съ думата поборникъ. Думата поборникъ има по-широко значение отъ колкото въстаникъ. Освѣнъ това трѣба да се мисли, че последната дума е проникнала цѣлъ народъ; подъ името въстаникъ всѣки разбира оно-това, който е отишелъ да се жертвува за нашата свобода. Заради това не трѣба да се гнусимъ отъ лошето ужъ звѣнтение на думата „въстаникъ“, но да я задържимъ. А да ли трѣба и тѣмъ да се помага така, както и на опълченцитѣ? Когато поразмислимъ, че последнитѣ бѣха предвождани отъ добри генерали, които сж знаели да ги вардятъ отъ опасностъ, то трѣбва да се съгласимъ, че толкова повече трѣба да се помогне на оногизи, които безъ да знае военното искусство, доброволно е отишелъ да се хвърли въ бой. Въ отговоръ на г-на Цанова, който каза, че всички сме въстаници, имамъ да кажа, че този проектъ се прави само за тия, които сж бѣдни. Г-во му казва, че всички учители биле въстаници. Азъ съмъ пѣкъ на мнѣние, че ако има и нѣкой бѣденъ учителъ, който е въставалъ, защо и нему да се непомогне. Заради това прѣдлагамъ да си остане думата въстаникъ, и никому да се не зловиди тя.

Мин. Каравеловъ: Нѣмахъ честъ да бѣда въ Събранието, когато се избирала комисията за този законопроектъ и незная, имала ли е ти право или нѣмала да рѣши и за други лица, които сж пострадали въ войната. Разбира се що се рѣшава за ополченцитѣ може да се рѣши и за други лица, които сж пострадали. Но работата е само това, че утрѣ ще пишете и гласоподавателъ въ сжщо уголовенъ и наказателенъ кодексъ и тамъ ще бѣде, че които съ оръжие въ ръцетѣ се дигатъ противъ правителството, че тия се наказватъ. Ако пакъ оставите тѣзи думи въ този законъ, то тѣ се награждаватъ за подобна работа. За това съмъ на мнѣние, да се замѣни съ друго име, само за това, да не звучи въ ушитѣ въ

едно и сжщо врѣме, че едно Събрание рѣшава за едни въстаници да ги бѣси, а друго да ги възнаграждава. Едно е, ако да туримъ борници или поборници работата е само че тѣзи думи нѣмагъ юридически смисълъ, а думата въстаникъ се употреблява въ кодекса за уголовнитѣ престѣпления. — Послѣ още трѣба да опредѣлимъ това, да не даваме широки пенсии, защото българския народъ пакъ трѣба самъ да ги плати. И ако поглѣднемъ на пострадалиятѣ, то имаме въ Плевенско пострадали до 20 села. И за това съмъ на мнѣние, много щедро пенсии да се не даватъ, а думата въстаникъ да се замѣни съ думата „борникъ“ или „поборникъ“. (Гласове: Съгласно!)

Славейковъ: Азъ нѣма нищо да кажъ противъ г-нъ предговорившия, колкото за даване на парична помощъ, защото трѣба да бждемъ всѣкоги за таквозъ нѣщо припазливи и ние синца сме пострадали и може би че нѣма чловѣкъ въ България, който да не е пострадалъ. Страданието е било въ-общо слѣдствие на войната, която донесе свободата. Тѣзи въстаници или подвижници сж се борили противъ насилието на турското правителство, тѣ сж били като живъ протестъ противъ насилието, явно дигнахъ оръжие противъ тѣзи които ни угнѣтаваха. — Никоганъ Народа нѣма да осѣди такива хора, които сж се борили за него противъ правителството, които сж загинали за правдинитѣ на своя народъ. За това е и справедливо да се даде помощъ на тия, които сж пострадали при този подвигъ.

Министръ, Цанковъ: Отъ г-да предговорившиятъ се вижда че сж съгласни всички да се даде помощъ освѣнъ на ополченцитѣ и на всички други които сж зели участие въ освобождението на България. Разликата е само въ наименование то жажду думата въстаникъ или поборникъ. За това прѣдлагамъ друго заглавие. (Чете:) Проектъ за подобрѣние въ положението на поборницитѣ въ разни движения за освобождението и особено въ българското опълчение и на бѣдните имъ се мейства. (Гласове съгласно) (Другъ гласъ: Думата липсува „бѣдни“ и „на бѣдните отъ поборницитѣ“).

Бурмовъ: Да се опредѣли ополченци отъ коя година.

П. Станчовъ: Тая редакция да бѣне споредъ моето мнѣние, така: Законопроектъ за улечение положението на българскитѣ ополченци и на ония поборници за българския народъ или на тѣхнитѣ семейства, които го дѣйствиелно заслужаватъ.

Сукнаровъ: Да се пита подържали се предложението отъ 5 души.

Предсѣдателъ: Прочетеното предложение на г-на Цанкова имали да го подържатъ 5 души? (Има).

Мин. Каравеловъ: Ако министерството има

право да направи забѣлѣжка лично, то мисля че не трѣба да се вотира: поддържатъ ли неговото предложение 5 души? Също както Министерството може да внесе законопроектъ безъ да бѣде подписанъ отъ другитѣ депутати, тъй сѣщо може да направи и предложение безъ да се поддържа отъ 5 души.

Председателъ: Г-нъ Цанковъ говори тука като депутатъ и за това не можемъ да приемемъ този мотивъ. Имали да поддържатъ 5 души предложението на г-на Цанкова?

Стамболовъ: Азъ мисля че щомъ се каже: „за подобрѣнието на положението на бѣднитѣ поборници въ разни движения,“ то нѣма нужда да се каже за опълченци, защото дойдохме до съгласие че опълченецъ е въстанникъ, който доброволно е стѣпилъ въ редовѣтъ на войската. За това може да се каже: „Законопроектъ за подобрѣние положението на бѣднитѣ отъ поборницитѣ въ разни движения за нашия народъ и на тѣхнитѣ семейства.“

Председателъ: Предлага се да се исхвърлятъ думитѣ, „особенно въ българско опълчение.“

Стамболовъ: Предлагамъ това защото нѣма нужда.

Бурмовъ: Азъ искамъ да кажа, че поправлението, което предлага г-нъ Стамболовъ, напълно удовлетворява, за това нѣма нужда да прилагамъ друго нѣщо.

Министръ Цанковъ: Съгласенъ съмъ съ поправката.

Председателъ: Приема ли Нар. Събрание заглавието съ поправката на г-на Стамболова. (Чете го). Предложението е: Проектъ за подобрене положението на бѣднитѣ поборници въ разни движения за освобождението и на тѣхнитѣ семейства.“

Сукнаровъ: Азъ мисля че трѣба да се каже „законъ“ на мѣсто „проектъ“ защото той нѣма да остане проектъ, но ще бѣде законъ.

Председателъ: Има нова поправка: вмѣсто думата „проектъ“ да се каже: „законъ“ за подобренieto. Заглавието ще бѣде слѣдующето: „Законъ за подобрене положението на бѣднитѣ поборници въ разни движения за освобождението и на тѣхнитѣ семейства.“ Приема ли Народно Събрание въ тази форма заглавието?

Стамболовъ: Тука трѣба още да се каже: „и на семействата на загиналитѣ отъ тѣхъ,“ Защото ако оставимъ: „и на тѣхнитѣ семейства“ то може да се намѣрятъ семейства, дѣто домакиня като умрѣла, оставилъ е дѣца. Ние трѣба да имамъ прѣдъ видъ лицата, които сж загинали въ тѣзи движения.

Бръншлиановъ: Предлагатъ се нѣкои измѣненни въ заглавието на проекта; азъ мисля, че думата въстанникъ заема всичкитѣ други понятия въ себе си. Но ако тя не се приеме, то трѣба сички тѣзи думи:

въстанникъ, опълченецъ и поборникъ, да се земжтъ съ думитѣ политически поборникъ.

Председателъ: Събранието прие да разгледа новото заглавие и вашето предложение не е на мѣсто.

Славейковъ: Ако слѣдвами по тоя редъ, то ще каже да преливами пълна чаша въ празна и наопаки. Работа та е само да ли г. докладчикъ ще си оттегли предложението, или желае да го съедини съ друго. Азъ имамъ пакъ да забѣлежа, че за краткостъ, ако е възможно да се не прилагатъ думитѣ: на умрѣлитѣ и загиналитѣ, но да се земе само въ внимание, да остане записано въ протокола да се неразбира токо така просто за измрѣли, но за тѣзи които сж загинали послѣдствие на участието си въ нѣкое движение или въстание. Нека се свърши вѣче този въпросъ, защото доста сме се бавили съ него.

Докл. Пановъ: Като законопроекта се представя отъ комисията чрезъ мене, азъ нѣмамъ право, мисля, да да се отказвамъ, защото несъмъ упълномощенъ да представя друго освѣнъ онова, което комисията е намѣрила за добро, а Събранието е свободно да го приеме или не. Това накрая не е нѣкой Министерски законопроектъ,

Председателъ: Приема ли Нар. Събрание заглавието както се чете по напредъ? (Чете). Законъ за подобренieto положението на бѣднитѣ поборници въ разни движения за освобождението и на тѣхнитѣ семейства.

Мин. Каравеловъ: Трѣба напредъ да се вотира предложението на комисията.

Председателъ: Нар. Събрание прие да се разисква новата форма и затова друго сичко е излишно.

Мин. Каравеловъ: Веднажъ е допуснало Нар. Събрание да се разисква членъ по членъ. При това нѣкои отъ депутатитѣ искатъ да замѣнятъ редакцията; таква има 2: едната на комисията, а другата отъ г-на Цанкова. Трѣба Председателя да пита Събранието понапредъ: Приема ли редакцията на комисията и ако не се приеме, тогава да се вотира другата.

Пр. Мелетий: Ако се казва „разни движения“ то имахми и църковни движения. Да се добави думата „политически“.

Попъ Тодоръ: Тука се казва за семейства. Азъ разбирамъ, че на семействата на живитѣ не се дава, но само на семействата на загиналитѣ. Това трѣба да се добави.

Председателъ: Пакъ се обръщамъ къмъ Народното Събрание съ това заглавие. Желаетъ ли Народното Събрание да се вотира това, счита ли се достатъчно освѣтлено и въпроса за разясненъ? (Гласове: Счита! Исчерпано!) За туй предлагамъ първото

предложение: Приема ли Народното Събрание заглавието тъй както е изложено от комисията, или не? (Не приема). Който го приема, да си дигне ржката? (Меншенство). Тогазъ второто предложение прието. Азъ предлагамъ поправката: на семействата на загиналите“ да си остане. Приема ли Нар. Събрание да се прочете още веднъжъ заглавието съ новата поправка? (Приема) (Чете се): Законъ за подобренею положението на бѣднитѣ поборници въ разни движения и на семействата на загиналите.

Попъ. Драгановъ: Думата „български поборникъ“ се отхвърли и сега не се разбира.

Бурмовъ: Г-да! Заглавието не може да определя всичко, което се съдържа въ закона; стига само да нѣма противурѣчие. Редакцията на заглавието е добра. Колкото да се каже за семействата на загиналите, то, азъ мисля, че може да има оскатени хора, на които семействата могат да стаятъ въ голѣма нужда и на които може да имъ трѣба помощъ. За това да се изостави думата на загиналите.

Докл. Пановъ: Забѣлжката на г-на Бурмова е доста умѣстна, защото въ това заглавие всичко се определява.

Михайловскій: Думата поборници има друго значение и подвижници друго.

Бръшляновъ: Азъ не се съгласявамъ съ г. Панова, който тъй лесно се съгласи съ г-нъ Бурмова, като се казва, че ще се помага на поборниците, разумѣва се първо и първо на живите. А ако поборника има фамилия, то отъ това не слѣдва, че нече да му се помага. Но ако той е умрѣлъ или загиналъ, то разумѣва се тогава ще се помага на семейството му.

Стефанъ Поповъ: Сжщо щѣхъ да кажа.

Пановъ: Г. Бръшляновъ, види се забравя, че този законъ е за минхто врѣме, пзъ който доста ясно се види, че това е за бивните поборници. (Гласове; Да се гласоподава. Исчерпанъ).

Предсѣдателъ: Още веднъжъ ще го прочетъ. (Чете). Законъ за подобренею положението на бѣднитѣ поборници въ разни движения за освобождението и на семействата на загиналите. Приема ли Нар. Събрание да остане тъй както се чете? (Приема). Който не приема да си дигни ржката. (Никой не дига).

Послѣ распускъ.

Предсѣдателъ: (Звъни): Прѣди да начнемъ да разискваме, ще помоля г-нъ Докладчика, да направи измѣнения въ проекта споредъ приетото заглавие, за да не се бавимъ за това и да не ставатъ дълги разисквания. Ние ще молимъ да се гледа на сжщността на дѣлото, защото, както видите, за едно заглавие отиде день и ние другоаче ще имаме нѣколко дена да разискваме.

Каравеловъ: Азъ мисля че найдобрѣ ще бжде да се прѣдостави на ония, които съставлявахъ редакцията, да му дадѣтъ външния видъ, а ние да гледаме само на смисла на проекта. Като рѣши Народното Събрание да се чете членъ по членъ, то да се разгледа въ главно смисълъта на членовете особено послѣ ще се даде на сжщата комисия за да го изглади, ние ще го приедемъ тука при послѣдното четение en bloc.

Предсѣдателъ: Азъ мисля ще се четѣтъ членовете съ поправленията споредъ заглавието.

Докл. Пановъ: (Чете първа глава).

ГЛАВА ПРВА.

Кой е поборникъ?

1) Поборникъ е всѣки, който доброволно е взелъ дѣйствию или доказано участие въ разни политически движения съ оръжие въ ржка за освобождението ни, както и опълченците, които безъ разлика на народностъ сж воевали доброволно презъ послѣдната Руско-Турска война. —

Предсѣдателъ: За да свършимъ това сега, азъ мисля да останемъ поправлението на комисията, която ще гледа да го направи съгласно съ заглавието.

Пановъ: Азъ искамъ да забѣлжж, че ако се каже: които съ оръжие въ ржка, то има и други, които не сж по малко страдали, които напримѣръ сж писали писма и билети и като сж работили повече у удома си, улавяли сж ги и сж ги избѣсвали. Тия не влизатъ въ тѣзи категория, но, ако се помага на единѣ, то трѣба да се помогне и на тѣхъ.

Тодоровъ: Въпросътъ е: кой е поборникъ, и кой е опълченецъ. По мое мнѣние, опълченецъ е който, безъ разлика на народностъ, е воювалъ въ врѣмето на руско-турската война въ редовете на българското опълчение и само съ разрѣшението на началството се е отдѣлимъ отъ дружината си; защото има много хора, които сж отишли безъ позволение на началството и даже преди свършването на войната.

Мин. Каравеловъ: Този който нѣма свидѣтелство, нѣма да се признае за опълченецъ.

Бурмовъ: Най добрѣ е, г-да, да не се оставя по послѣ на комисията да прави редакцията на закона; защото редакцията прави закона. Ако го оставимъ на комисията трѣба втори пътъ да сѣднемъ да определями, да повтаряме тѣзи разисквания и да съставимъ редакция, отъ която много зависи. Колкото за улеснение на работата, азъ искамъ да направя едно предложение, и то е, да се каже, че който, безъ разлика на народностъ, е воювалъ прѣзъ 1877—78 год. за освобождението на България въ редовете на българското опълчение или на друга мѣстна българска команда подъ заповѣдъ на главнокомандующий, и всѣкий който тоже доброволно е участвовалъ въ разни врѣмена за освобождението на България, е подвижникъ и поборникъ и има право на внимание.

Доклад. Пановъ: Върху свидѣтелството, което помена г. Тодоровъ, мисли, че по нататък има членъ съ особено заглавие, въ който се иска доказателства дали има право за помощ. За това ми се чини, че забѣлжката на негова милостъ петрѣба да се вмѣсти въ този членъ.

Стамболовъ: Тоя членъ може да стане и така. Глава първа за поборниците. Поборникъ е който доброволно е зель дѣйствително и доказано участие въ разни политически движения за освобождението на отечеството, както и който доброволно е воювалъ въ послѣдната руско-турска война.

Кирковъ: Азъ ще направя само една бѣлжка за редакция. Тука „глава първа“ нѣма си мѣстото, защото това принадлежи на глава втора, дѣто се казва за тѣхъ това нѣщо.

Бръшляновъ: Понеже стана дума за поправяние на редакцията и понеже се замѣниха думитѣ: опълченецъ и въстаникъ съ думата поборникъ, то азъ предлагамъ да се каже този членъ така: всѣки, който е земалъ лично участие въ послѣдната руско-турска война и въ разни движения предъ нея съ цѣлъ за освобождението на България, е поборникъ.

Тодоровъ: Азъ пакъ забѣлжвамъ, че онии, които безъ позволение сж отишли отъ дружинитѣ си, не могатъ да се считатъ като такива, на които да се дава помощ. г. Каравеловъ казва че онѣзи, които нѣматъ свидѣтелство, нече да се зематъ въ внимание, но подоло казва въ закона че е достаточено свидѣтелство на другаритѣ му, така щото, може да си намѣри свидѣтелство.

Предсѣдателъ: Мисли да не се отдалечаваме отъ предмѣта.

Бръшляновъ: Имамъ да отговоря на г-на Тодорова, че това е предвидено въ този законъ; защото ако нѣкой фалшиво засвидѣтелствува, то той се наказва спорѣдъ закона.

Предсѣдателъ: Азъ считамъ достаточено разискванието върху този членъ. Има три мнѣния: първото само по себѣ пада; второто предложение е на г-на Цанкова, което произлази отъ предложението му въ заглавието.

Д. Цанковъ: Азъ оттеглямъ своето предложение и съмъ съгласенъ съ предложението на г-на Стамболова.

Предсѣдателъ: 3-то прѣдложение е на г-на Бурмова, което ми се види малко дължко.

Бурмовъ: Но е точно.

Предсѣдателъ: 4-то предложение е на г-на Стамболова, а 5-то на г-на Бръшлянова. Ще се чете найнапредъ предложението на г-на Бурмова.

Бурмовъ: (Чете:) „Всички безъ разлика на народностъ, които въ Русската война презъ 1877

до 1878 год. за освобождението на България сж били въ редоветѣ на българскитѣ дружини или въ други мѣстни Български команди сформирвани по заповѣдъ на главнокомандующий; така и всички онези, които прѣди тая война сж зели участие въ движенията за освобождението на България, се наричатъ поборници и заслужаватъ внимание, отъ страна на правителството.“

Стамболовъ: Трѣба понапрѣдъ да се пита, поддържатъ ли 5 дупи това предложение.

Мин. Каравеловъ: Това е редакция и нѣма нужда да се подкрѣпява.

Предсѣдателъ: Предложението се прие за изменѣние на този членъ и това е едно отъ промѣненіята. Приема ли Нар. Събрание предложението на г-на Бурмова? (Гласове: Неприема.) Който го приема да си дигне ржката. (Малцина дигнаха).

Стамболовъ: (Чете своето предложение). За поборниците. Поборници сж онѣзи, които доброволно сж зели дѣйствително и доказано участие въ разни политически движения за нашето освобождение, както и опълченитѣ, безъ разлика на народностъ които сж воювали въ послѣдната Русско-Турска война“.

Предсѣдателъ: Приема ли Нар. Събрание това предложение? (Приема.) Който го не приема да си дигне ржката, (Никой не дигна.) Предложената редакция отъ г-на Бръшлянова пада.

Докл. Пановъ: (Чете чл. 2.)

ГЛАВА ВТОРА.

Дѣленіе на опълченитѣ и въстаницитѣ. Опълченитѣ и въстаницитѣ се дѣлятъ на двѣ категории на способни и на неспособни за работа.

а) Способенъ за работа се счита онзи, който тѣлесно и душевно е здравъ и може съ трудитѣ си да се прехранва, а

б) Неспособенъ за работа е онзи, който тѣлесно или душевно е повреденъ и неможе да се прехранва съ трудитѣ си.

Предсѣдателъ: Тази редакция тоже има потребѣа въ началото си за нова редакция.

Бурмовъ: просто да се каже „поборници“.

Предсѣдателъ: Приема ли Нар. Събрание да се каже „поборници“ и да се промѣни „опълченци и въстаници.“ (Гласове: приема).

Цановъ: Имамъ да забѣлжи само да се каже въ 1-та алинея: „на способни и неспособни за работа.“

Михайловский: Азъ ще кажи за едно преминало нѣщо.

Предсѣдателъ: Ще моля за прѣдмета да говорите.

Михайловский: Искамъ само да забѣлжи едно нѣщо. Ние казвами: Дружество добродѣтелно и дружество благотѣтелно и иматъ разное значение; така сжщо има разлика между под-

вижникъ и поборникъ.

Председателъ: Това е вѣче рѣшено и ще се забѣлежи въ протокола.

Д-ръ Минчовъ: Дѣлението на поборниците, не е достатъчно както е въ тоя параграфъ. Споредъ моето мнѣние трѣбало да се раздѣлятъ на 4 категории: на способни и грамотни, способни и неграмотни, не способни и грамотни, неспособни и неграмотни.

Мин. Каравеловъ: Желателно е да ни каже г-нъ Минчовичъ, каква полза ще имамъ отъ това дѣление.

Ик. П. Тодоръ: Въ този членъ се казва че опълченците се дѣлятъ на двѣ категории: на способни и неспособни за работа; но какъ ще ги раздѣли Събранието, това е послѣдния работа. Но едно нѣщо е, че не е опредѣлено отъ дѣка ще се считатъ поборниците: не е опредѣлено кога и въ кои мѣста трѣба да се явяватъ за помощъ.

Председателъ: Това е предвидено по доло.

Ик. П. Тодоръ: Тѣзи поборници сж разпръснати по цѣлий Балкански полуостровъ и за това трѣбало е да се опредѣли, отъ кои мѣста да могатъ да донасятъ свидѣтелства и въ кои мѣста да могатъ да се явятъ. Това трѣба да бѣде предвидено, защото на пр. въ Тракия има много сирачета останали; има семейства отъ хора, които сж се борили: исканите въ Батакъ и на др. мѣста и тия хора се бориха за свободата, за която си съсипаха състоянието, за тѣхъ доказателствата сж неоторими. Затова трѣбало да се опредѣли въ каква граница ще могатъ да се ползватъ тѣ, защото друго яче може да се яви едно огромно количество хора. Затова обръщамъ вниманието на Народ. Събрание върху това.

Бръшляновъ: Азъ имамъ честъ да забѣлѣжъ на г-на Председателя, че не трѣба да позволява да се говори за свършени въпроси. Г-нъ Михайловский говори за минжлото, а Святины му говори за нѣщо, което ще доде, но което сега не се разисква. Нѣ понеже вече се говори върху тоя предметъ, то и азъ ще кажа, че наистина може да се явятъ лица и изъ Тракия съ доказателства и разбира се ще се помогне на такива, ако сж бѣдни и ако ни припаднатъ на нозѣтъ за помощъ. За тѣзи хора е друго и това ще се предвиди въ закона за преселенците. Сега трѣба г-нъ Председателъ да тури на гласоподаване 2-й чл. за да видимъ приемали се или не.

Михайловский: Азъ ще отговоря на г-на Бръшлянова, че да с поправи едно криво нѣщо, никогашъ не е късно.

Председателъ: Азъ ще забѣлѣжъ на г-на Михайловский и на Отца Иконома, че се говори по доло за свидѣтелства. Сега още двама има да говорятъ, но азъ мисля, че Народното Събрание е до-

волно освѣтлено. Приема ли Народното Събрание този членъ съ тази забѣлѣжка, че комисията трѣба да поправи, редакцията съгласно съ заглавието и съ поправката на г-на Цанова, т. е. да се каже способни и неспособни за работа? (Гласове: Приема се). Който не приема да си дигне ржката. (Никой не дигна.)

Савва Илиевъ: Втората алинея не се е гласоподавала.

Председателъ: Народното Събрание трѣба да има предъ очи това, за което се гласоподава. Гласоподава се за цѣлия 2-й членъ и работата се свърши.

Докл. Пановъ: (Чете глава трета). Гласове: (Не бива да се чете още, защото 2-та алинея отъ предишния членъ не е четена.)

Председателъ: Отъ вчера още Народното Събрание има предъ очи си този законопроектъ, а сега казвате, че още не е четенъ. Азъ зная че се гласоподава вѣче върху това. (Гласове: Да.)

Докл. Пановъ: Азъ ще си позволя да четжъ съ измѣнение на думата. (Чете глава 3.)

ГЛАВА ТРЕТА.

3. Способния за работа поборникъ, който е за държавна служба и я желае, да се предпочита прѣдъ другите и да му се дава съответствено съ неговата способност; или на мѣсто служба да му се дава опредѣлено количество земя (50 дюлума) на обработване за прѣхрана, която земя ще му покаже спорѣдъ съображението си правителството, като му се даде при това веднѣжъ за всякога (300) фр. на обзаведение отъ държавната каса; а ако поборникътъ, си има своя собствена земя и се докаже, че нѣма съ какво да я обработва, и нему да се отпусне същата парична помощъ отъ 300 фр. на обзаведение.

Бурмовъ: Тука трѣба да се каже по-ясно, защото има три вида опълченци. Трѣба да се каже: „способниятъ за работа поборникъ, при еднакви качества и способности, ще има прѣдпочитанне прѣдъ другите.“ А не да се предполага въ сѣки случай. Моето промѣнение се състои въ това: да се добавятъ въ текстътъ думите: „при еднакви качества и способности.“

Бръшляновъ: Това, което г-нъ Бурмовъ желае да се прибави, е предвидено отъ думите: „да му се дава служба съответствена съ неговата способност, и да се предпочита прѣдъ другите.“ Това е мисля доста ясно казано.

Докл. Пановъ: За допълнение къмъ думите на г-на Бръшлянова имамъ да кажжъ, че комисията имаше предъ видъ това, което каза предговорившиятъ г-нъ Бурмовъ. Но като добръ поразмисли, че е трудно за лицето, което иска служба да му се премѣрятъ и опредѣлятъ качества, то комисията се ограничи на това изражение. Лицето когато ще иска служба, за която се мисли, че е способно, ще му се

дава само по способностъ

Стамболовъ: Като съмъ съгласенъ да се даватъ служби по вредността на такива хора, искамъ да проговоря още нѣколко думи върху този членъ. Като вземемъ прѣдъ видъ количеството на земята, която тука се опредѣлява т. е. 50 уврата, чини ми се, че наистина въ западнитѣ страни на България ще бжде достатъчно; но понеже въ источна България, земята е твърдѣ пуста, то тамъ трѣба да имъ се даде повече. За това желатѣ бихъ да се притури: „да му се дава 50 дюлюма въ западнитѣ, а 80 или 100 въ источнитѣ страни,“ и още друго нѣщо имамъ да притурия: тия опълченци желателно би било да се събержатъ на едно мѣсто, за да образуватъ съ време едно село; а паритѣ да не имъ се даватъ на рѣцѣ, защото 300 фр. не сж много, и съ тѣхъ единъ чловѣкъ не може да си купи волове за да оре и да си съгради кѣща. Той има нужда тоже отъ семе и зарадъ туй желателно би било да се погрижи правителството, на двама или трима да се купуватъ единъ чифтъ волове; да имъ се дава извѣстно количество семе и да имъ се съгради една кѣщица. Иначе, ще добиятъ пари и нито тѣ ще се ползватъ, нито на държавата съ време пѣкакъва полза ще принесжтъ. Затова да се извѣсти на Министерството да разсѣди колко пари и колко мѣсто да имъ се дава. Това имамъ да кажж.

Бурмовъ: Г-нъ Бръшляновъ казва, че е все едно, да се каже: „да му се дава служба съответственна съ неговата способностъ,“ или да се каже: „че ще има при-еднакви качества и способности, предпочитание“. То не е все едно защо, то може да му се даде едно мѣсто, което е съответствено съ неговата способностъ, но може би да има по-способенъ за сжщето това мѣсто, ако се даде службата на по-способния, той по-добрѣ ще я извършва и държавата ще има по-голямъ полза.

Бръшляновъ: На такъвъ, който иска служба, за която не е достоенъ, на него ще се каже: твоята способностъ е не съответствена съ тая служба, и ще му се даде по-малка, която е съответствена съ неговата способностъ.

Докл. Пановъ: Върху забѣлжката на г-на Стамболова искамъ да кажж, че комисията е имала предъ видъ да се отстъпи такова право на Министерството и за да не предрѣшавами въпросътъ, но да го оставимъ въ расположение на правителството, което да се распорѣжда споредъ нуждитѣ и потребноститѣ, когато раздава земитѣ и паритѣ.

Цановъ: Азъ не съмъ съгласенъ съ г-на Стамболова, колкото за даване много земи и мисля, че по малко ще бжде достатъчно. Ние имаме сега прошения отъ нѣкои Българи: отъ Руссия, отъ Влашко и т. н. т. и затова е потребно да бждемъ и за тѣхъ

щедри. Азъ мисля че ще стига 30 дюлюма, но не съмъ съгласенъ да се дава повече отъ 40; единъ чловѣкъ не може да обработи повече. А колкото за ония 300 фр., ако не може опълченецътъ да се расплага съ тѣхъ, тогава не е виновно правителството, но самъ той е виновенъ.

Ик. П. Тодоръ: Въ този членъ стои опредѣлено 50 дюлюма; Разбира се, че това не е окончателно рѣшено колко ще му се даде, да ли 50 или 30; а послѣ се назначаватъ 300 фр., на обзаведение. Сега, г-да, трѣба да разгледамъ това нѣщо отъ къмъ практическа страна. Представете си, че на единъ опълченецъ ще се даджтъ 50 дюлюма мѣсто, отъ което ще има нѣколко ливади нѣколко ниви; послѣ ще му се даджтъ и 300 фр., какво ще прави съ тѣхъ? — Той ще глѣда пуста земя, ще прѣсмѣтне и ще види че не е лесно нищо да започне. Съ 300 фр. кѣща ли да прави, волове ли да купи или земеделчески орждия да си набави? Вмѣсто 300 фр. по-добрѣ е да се каже, да му се даде колкото трѣба за да се обзавѣде.“ Иначе нищо не можемъ да направимъ, освѣнъ да допуснемъ, че ще накараме селенитѣ, както бѣше за Черкезитѣ, да имъ правятъ кѣщи. Затова по-добрѣ би било вмѣсто да турями опредѣлено число франкове, да кажемъ, че на тия хора, които не сж много — азъ мисля че отъ 100 до 300 души да бжджтъ — да се направятъ кѣщи, да имъ се даде семе, волове и земя. Тогава могатъ да се заинтересуватъ да обработватъ земята, но иначе не може да се постигне цѣльта.

П. Станчовъ: Азъ не съмъ съгласенъ, да бждемъ нито много щедри, нито много стиснати. Комисията е избрала срѣдното, и то е най-добро. Доста сж 50 дюлюма; на толкова земя единъ земеделецъ може да хвърли 4—5 кила семе, 4—5 кила хвърлено семе дава 500—600 кила произведение; ако вземемъ килото отъ 100 оки, ще дава 5—6000 гроши; то е една малка смѣтка. Единъ чловѣкъ, който разбира работитѣ, съ това ще си помогне особено ако си спомни да мисли за сетнѣ; и така самъ ще си помогне додѣто стане въ благосостояние. Като имамъ това прѣдъ видъ, казвамъ, че опредѣленото количество е срѣдно и праведно; нито по малко нито повече не може да се направи. Единъ способенъ и добръ опълченецъ, като му се даджтъ 300 франка на лице, той ще си спечели повече въ скоро време; а пакъ ако е по-способенъ, ще може да земе службата, която ще му се даде. Затова прѣдлагамъ да се приеме предложението на комисията.

Нино Петровъ: Азъ ще отговоря нѣколко думи на Отца Иконома, който каза, че, ако се даджтъ на единъ опълченецъ 50 дюлюма и 300 фр. не ще знае да ли за кѣща, да ли за семе или за други нужди, да ги употреби. Това не е така. Въ

военното време, дѣто останаха чловѣцитѣ безъ кѣща и безъ волове, кой се потруди да имъ купи волове и да имъ достави кѣщи? Не потрудиха ли се сами? Способенъ чловѣкъ, който добие земя, ще намѣри колай да си купи волове, да си набави семе и всичко друго. Ако имъ се даде вмѣсто 50 по 60 дюлума, то може, защото земя имами много и паритѣ ни сѣ динѣ малко.

Попъ Драганъ: Азъ сѣщо искахъ да кажъ, че г-нъ Станчовъ, правяше смѣтка за 50 дюлума, не правяше смѣтка по-малка, когато трѣба да се разбира, че половината земя се работи тѣзъ година, а половината другата година. За това тукъ да имъ се даде 50 дюлума е много, но тамъ не е много. Въ сѣщото време, ако имъ се дадѣтъ по 300 фр., да си купятъ едно друго, то ще зависи отъ мѣстоположението; за кѣщи нѣма да харчатъ много, защото населението по съчувствие ще имъ помогне.

Стамболовъ: Като говорихъ по напредъ да се увеличи числото на дюлумитѣ въ источната частъ на Княжеството, имахъ намѣрение да ся прашатъ тамъ исклучително тия хора. Ако рѣши Нар. Събрание, че тамъ по 60 дюлума ще се дадѣтъ, то въ западната страна и 30 сѣ много. Нашето намѣрение е да дадемъ на тия хора работа и да не останатъ на пусто да пропаднатъ. Азъ съмъ тоже на мнѣние, че 300 фр. сѣ премалко и трѣбало би да имъ се дадѣтъ по 500 фр. подъ крѣгова порѣжа. Може 100 или 150 души да се населятъ заедно и да имъ се дадѣтъ тия пари безъ лихва и ако единъ отъ тѣхъ е неурѣденъ и се махне, тогазъ остана и имуществото на цѣлата община отъ тия хора, като единъ за друго отговарятъ. А самъ сиромахъ съ 5—6 души семейство неможе съ 300 фр. нищо да направя, но трѣба да се съединятъ нѣколко семейства, да си направятъ една кѣща. И така нече се харчатъ паритѣ, но желателно е да се даватъ подъ крѣгова порѣжа, съ тѣй ще имъ се даде възможность за работа и ний можемъ да го направимъ, като имами прѣдъ очи господарственната цѣль на държавата. Бѣднитѣ хора ако живѣятъ въ една община, припадатъ разносикитѣ за тѣхъ на тѣзи община, но ако единъ е зель паритѣ и ги потроши, тогава остава пакъ пролетарията, цѣльта не се постига. Зарадъ туй обръщамъ вниманието на това предложение: да се даде по-много земя въ источната страна на България и ако единъ не работи, тогава да остава на общината. По тоя начинъ ще се направи единъ видъ общинско владѣние, и тогава едно пусто мѣсто слѣдъ нѣколко години ще стане найхубаво село.

П. Станчовъ: Народното Събрание има довѣрие на тѣзи хора и не го е страхъ да имъ даде паритѣ на рѣцѣ. Най-сетнѣ пословицата казва: „Помогни си самъ, да ти помогне и Богъ.“ Нетрѣба да мислимъ, г-да,

че сичкитѣ опълченици сѣ зли хора; азъ знаа, че тѣ сѣ хора патриотически, добри и живѣятъ сега при бацитѣ, майкитѣ и сестритѣ си въ тѣхнитѣ села, не трѣба да мислимъ, че всички сѣ дошли отъ Туркестанъ; но г-да тѣзи хора сѣ отъ България, дѣто иматъ и сестри и братия, и азъ мисля, че практиката ще покаже съ врѣме, какво ще бѣде добро. Най-сетнѣ това не е непрѣмнимо и може да се промѣни въ идущата сесия.

Цаневъ: Азъ ще кажъ сѣщото, което каза г-нъ Станчовъ. Всинца желяемъ да помогнемъ на тѣзи хора и да имъ дадемъ нѣкаква работа; а когато имъ се даде по 50 дюлума земя, по нѣколко франка, това ми се чини че е повече отъ достатъчно.

Симидовъ: Трѣба да се зема въ внимание и това, че опълченцитѣ, които сѣ искали да работятъ, намѣрили сѣ си вече работа. Но има нѣкои, които при всичко това ще излѣзатъ за да добиятъ тѣзи 300 фр. Въпроса е сега да ли да имъ дадемъ 300 фр. само, или тоже и земя? Ако имъ се даде 300 фр. и земя, тогазъ съ тия пари не могатъ да захванатъ работа. Заради туй най-добрѣ е, ако се събератъ нѣколцина, да направятъ село и да живѣятъ на купъ; защото само тогава могатъ да направятъ нѣщо.

Стамболовъ: Менѣ ми се чини, че този законопроектъ е за бѣднитѣ а не за ония които иматъ кѣщи. Азъ не искамъ да се опредѣли да се пратятъ тѣзи хора само на источнитѣ страни, може да се оставятъ нѣкои и тука, ако се намѣрятъ празни мѣста. Ние искамъ да създадемъ чрезъ нашата помощ една община, която за нѣколко врѣме да бѣде въ полза на държавата. Заради туй, ако исками нашата помощ да бѣде дѣйствителна, най-добрѣ е, правителството да опредѣли гвѣстни пунктове, дѣ могатъ тѣзи хора да работятъ. Ако тѣзи хора поискатъ помощъ отъ земеделческитѣ каси, желателно е, да имъ се дава и тая помощъ да се опредѣли за извѣстно врѣме; когато селото се укрѣпи, може да възвѣрне тия пари безъ проценти на държавата; ж тѣзи хора ще основатъ едно хубаво село, което ще дава данѣкъ на държавата и така ще имами полза отъ тѣхъ.

Предсѣдателъ: Мисля Народ. Събрание да е освѣтлено върху този въпросъ. (Гласове: Да.) Има още двама, които искатъ да говорятъ. (Гласове: Исчерпано е.)

П. Станчовъ: Г-нъ Стамболовъ говори за земеделческитѣ каси, но условията, по които да се даватъ пари, нѣма ги предъ видъ. Народ. Събрание неможе да рѣши да се промѣнятъ тѣзи условия.

Стамболовъ: Азъ казахъ.

Предсѣдателъ: (Прекъсва го.) На предмѣта.

Бърпиановъ: Азъ се съгласявамъ съ г-на

Цанова за даване помощта пари и 50 дюлума земля на поборниците. Но отъ всичко що е иска- залъ г-нъ Стамболовъ, азъ разумѣвамъ че той недо- вѣрчиво глѣда на опълченците. Нанстина има хора съ различни характеръ. Има и такива на които целта може би да е да земятъ на ржце нѣкоя пара, па постѣ да не работятъ. Ако дѣйствително се пока- жатъ такива, то неостава друго освенъ тѣмъ Господъ да помага по нататѣкъ. Въ законопроекта е предвидено, че нѣма да се дава туку на всѣкого земля, но трѣба по напредъ да представи той свидѣтелство, че е поборникъ и бѣденъ и свидетѣлство за поведението си. Правителството, като има това въ съображение, ако се покажатъ лица съ разваленъ характеръ, тогава да има надъ тѣхъ особенъ надзоръ. Но да се турятъ опълченците въобще подъ надзоръ, това е излишно. А да рѣшимъ тука, че ще правимъ за тѣхъ кѣщи, тогава пакъ трѣба да размислимъ какви кѣщи, съ какво качество и т. н. и тогава неможемъ да му намѣримъ края. За това трѣба да приемемъ предложението както е изложено въ проекта, защо- то причините сж доста ясни.

Предсѣдателъ: Счита ли Народ. Събрание въпросътъ за исчерпанъ. (Гласове: Исчерпанъ е.) Може ли да се произнесе. (Гласове: Може.) Има двѣ пред- ложения първо както си е въ законопроекта отъ ком- мисията при 3-й параграфъ отъ 3-та глава и послѣ има едно предложение, което предложи г-нъ Стам- боловъ. Желаетъ ли Народ. Събрание да се прочете. (Гласове: Нѣма нужда.)

Цановъ: Менѣ се чини, че г-нъ Стамболовъ представлява свое мнѣние, това не е предложение. (Гласове: Да се гласоподава.)

Стамболовъ: Азъ искамъ да се прави раз- лика, когато се дава на тѣзи хора земля. Въ исто- чните страни да имъ се дава по много; а въ тѣзи страни стига и половина. Сетиѣ е и друга работа, за което обръщамъ вниманието на Народ. Съ- бране т. е. трѣба да имамъ предъ видъ и полити- ческата цѣль, защото всинца знаемъ какъвъ край е тамъ.

Министръ Каравеловъ: Менѣ ми се нехаресва, дѣто въ тѣзи статии е много догматично казано: непре- менно 50 дюлума и 300 франка да имъ се даде. По добръ да се каже отъ 30 до 60 дюлума както ще се види за годно и колкото за парите отъ 100 до 300 франка. А да имъ помогнемъ за волове за кѣщи и т. н. това считамъ че не е удобно.

Бърнляновъ: Азъ пакъ ще говоря върху предмѣта (Гласове исчерпано е.) Азъ по бихъ се съгласилъ съ предложението на г-на Стамболова; а спо- редъ предложението на г-на Каравелова, да се каже отъ 30 до 60 дюлума и отъ 100 до 300 франка, ми се чини за негодно, защото всѣки просителъ ще

иска послѣдната цифра и тогазъ може да станатъ неспоразумения. За това е по добръ да се опредѣли точно цифрата.

М-ръ Каравеловъ: Това не е така, защото той може да иска и 1000 фр. но нече му се даде, а главно е това че въ Търновската губерния цѣната на дюлума е поголѣма, въ Видинската е друго, а въ Варненската пакъ друго. За това неможе нищо да се каже точно. Тука би трѣбало цѣль законо- проектъ именно върху това, каква помощъ да се даде на опълченците и какъ да имъ се расподѣлятъ зе- мите; по това е мжно сега. За това е най-удобно моето предложение.

П. Станчовъ: Каза се, че въпросътъ е ис- черпанъ, но даде се дума на г-на Стамболова и тѣй въпросътъ трѣгна пакъ на по дълго разискване. Имамъ да кажъ това, че въ Источните страни на държавата землята има друга вредностъ, а тука е пакъ друга. Но не трѣба да забравяме, че опълченците не сж само на западъ, нъ и на истокъ. Който е отъ источната страна ще остане въ нея, но който е отъ западната той не ще остане въ источната; защото всѣки има въ родното си мѣсто родители и за това всѣки влече тамъ отъ дѣто е родомъ. Който иска да отиде, може да отиде. А колкото за това поста- новление въ проектътъ, че ще добие всѣки 50 дю- лума и 300 фр., това не е догма, това е само мнѣ- ние на болшинството и може да се измѣни въ всѣ- кое врѣме.

Грънчаровъ: Нанстина, че не нужно да се опредѣли точно толкозъ франка и толкозъ дюлума, защото нѣкое семейство има по много лица, а друго по малко. Нѣкои сж повѣче сиромаси а други по малко. За това трѣба да се обръща внимание на всѣкое семействено състояние, за това е нужно да се неостави: толко и толко ще получи, а да се каже отъ толко до толко н. п. отъ 30 до 60 дюлума земя и отъ 100 до 300 франка въ пари.

Сукнаровъ: Не е съвсѣмъ неумѣстно пред- ложението на г-на Министра, който има право да иска това. Като се предвижда въ членътъ, че остава на Правителството да показва земите, то да се не- опредѣлява тѣй прецизно количеството, но да се остави на благоусмотрението н. пр. само до макси- мумъ Може да се каже до 50 дюлума или до 300 франка, но не по вече. Така остана на правителството да окѣнява дѣ трѣба и колко трѣба.

М-ръ Каравеловъ: Азъ би предложилъ да се каже отъ 30 до 60 дюлума, защото има мѣста дѣто земятъ ще дойде скъпа и да се рѣши отъ 100 до 300 фр., защото на едни мѣста има лесъ, значи че могатъ да си направятъ хората по ефтини кѣщи, като имъ дадемъ лесътъ на разположение, а въ други мѣста това неможемъ да правимъ. Слѣдователно

има много причини, по които трѣба да го приемемъ, както го предложихъ.

Наумовъ: Самата коммисия, когато е съставяла този законопроектъ, като е турила толко франка и толко дюлума да се дава, не е мислила, че догматически трѣба да се земе това; за туй е турила бѣлѣжката, че Министерството може да се распорѣжда какъ то намѣри за удобно, така щото предложението на г-на Министра Каравелова азъ като членъ на коммисията го приемамъ.

Стамболовъ: Мисля да се измѣни послѣдната алинея така: „да имъ се дава земля отъ 30 до 60 дюлума и помощъ за обзаведение по усмотрѣние на правителството, но сумата да не бѣде по малка отъ 100 фр. нито по голѣма отъ 300 фр. на семейство.“

П. Станчовъ: Азъ незнамъ защо да туримъ правителството въ таквъзъ едно трудно положение и да го принудяваме да дава на едни 300, а на други 100 фр.

М-ръ Каравеловъ: Азъ желая да се остави Министерството свободно да недава по вече отъ 300 франка, а да може да дава, дѣто има дърва за направение на къщи. (Гласове: Приема се.)

Предсѣдателъ: Приема ли Народ. Събрание този третий параграфъ, както що стои тука съ поправката отъ Министра Каравелова и сформированъ по добръ отъ Г-на Стамболова (Гласове: Приема се).

Станчовъ: Да се гласоподава по напредъ както що предлага коммисията.

Предсѣдателъ: Нѣмами толкозъ врѣме. Впрочемъ въ сѣщността нѣма никакви измѣнения. Ще повторя: Който неприема този членъ така съ предложенната поправка да си дигне ржката. (Никой не дигна.)

Докл. Пановъ: (Чете 4 членъ).

4. Никой нѣма право да продава или залага добитата по тоя начинъ земля; тя ще преминава наслѣдственно по правата въсходяща и нисходяща линия, т. е. на неговитѣ: родители, жена, дѣца, а още и на маловъзрастнитѣ му брати и сестри.

Мин. Каравеловъ: Азъ се боя, че тука редакцията е лошава да направимъ законъ, че никой неможи да продава своитѣ недвижими имущества, нито потомцитѣ му; това не се показва практично. Може да се тури, че само тия опълченци немогътъ да ги продаватъ, защото сж ги получили харизма, но наслѣдницитѣ на въсходящата и нисходяща линии трѣба да иматъ право да продаватъ.

Стамболовъ: Азъ мислѣхъ, че щомъ земята слѣдъ 10 или 15 години остава тѣхно владение, тогазъ могатъ да я продаватъ. Така бѣше и при турското Правителство, като заорѣше единъ чловѣкъ пусто мѣсто, той ставаше владѣтель на това мѣсто. Затова може да се каже, че щомъ до 10 години об-

работватъ земята, тогазъ тѣ ставатъ собственици на тая земля.

Мин. Каравеловъ: Азъ съмъ съгласенъ съ това.

Наумовъ: Тука се казва, че никой нѣма право да продава земята, а тѣй сжщо нито наслѣдницитѣ иматъ право да я продаватъ, защото ако тоя, комуто е повѣрена земята, умрѣ и ако се остави на наслѣдницитѣ право да я продаватъ, тогазъ дѣцата му могатъ да останатъ гладни.

Мин. Каравеловъ: Азъ мислѣхъ, че за наслѣдството ще има особенъ законъ въ гражданскитѣ кодексъ. Ние можемъ да рѣшимъ, че самитѣ опълченци, додѣто живѣятъ, немогатъ да продаватъ земята, но по-добръ ще бѣде да се рѣши, че за първитѣ 10 год. да немогатъ да продаватъ, а послѣ да могатъ. А колкото за потомцитѣ имъ, то нѣма нищо да рѣшавами, това ще рѣши гражданскитѣ кодексъ. Специаленъ законъ за наслѣдството не трѣба да правимъ сега.

Докл. Пановъ: Да имъ се даде срокъ отъ 10 години, не ще бѣде умѣстно, защото мисля, че за напредъ ще се направи общински законъ; дѣто ще се говори и за недвижима собственостъ, така щото рѣшението на тозъ въпросъ зависи отъ тоя законъ. Само трѣба да се прибави тука, че Опълченца до дѣто е живъ, нѣма право да продава това имущество.

Священ. Радовъ: Съгласенъ съмъ съ това, както е по напредъ прието у насъ, че въскрой, който обработва едно мѣсто 10 год. става притежателъ на това имущество. За това можемъ и тука да туримъ 10 или 15 год.

Баларевъ: Азъ съмъ съгласенъ съ предложението на Г-на Стамболова, но само ще кажа, че тоя, комуто се дава земята, както и наслѣдницитѣ му, да бждѣтъ задължени до 10 год. да обработватъ и задържатъ тая земля, а подиръ 10 год. могатъ да направятъ каквото щѣтъ; защото подиръ 10 год. могатъ да намерятъ на друго мѣсто по добри обстоятелства. Затова голѣма неправда ще направимъ, ако имъ недаваме право слѣдъ 10 год. да могатъ да продаватъ.

Т. Станчовъ: Думата „залага“ трѣба да се отхвърли, защото въ случай на нужда тия хора ще бждѣтъ принудени да залагатъ на надлѣжнитѣ касии земята си, за да зематъ пари. И така ако немогътъ да залагатъ, тѣ никога презъ живота си не щѣтъ да могатъ да си набавятъ единъ чифтъ волове и една къща. Затова продаването може да се забрани, а залагането неможе.

Мин. Каравеловъ: Азъ мисля, че щомъ се запрѣти да се продава, трѣба да се запрѣти и да се залага, защото, ако се залага земята и ако не-

може дългът да се исплати на време, то трябва да се продаде. А колкото за земеделческите каси, те дават само на личности кредит, а не срещу земя, т. е. те дават на лица съ поручители. И така щомъ се рѣши въпросътъ, че не може да се продава земята до 10 години, тогава не трябва да се позволява нито да се залага; защото могатъ да станатъ банки, при които трябва да се заложатъ земята. За това трябва да се запрети.

Стамболовъ: Азъ приемамъ поправката, както я предлага Г-нъ Баларевъ и отгласямъ своето предложение.

Расолковъ: Азъ желая така да се поправи тази редакция: „Никой нѣма право да залага или продава до 15 години земя, но подиръ 15 години става негова безусловна собственостъ и ще я управлява споредъ общественитѣ закони“.

Предсѣдателъ: Сега има двѣ редакции: една на Г-на Баларева, а друга на Г-на Расолкова. Като обръщамъ вниманието на Нар. Събрание върху двѣтѣ редакции, ще предложамъ гласоподаване редакцията на Г-на Баларева и моля да я прочете.

Секр. Баларевъ: (Чете:) „Нито поборникътъ, нито неговитѣ наследници иматъ право да продаватъ или залагатъ до първитѣ 10 години добитата по тоя начинъ земя“. А колкото за наследничеството азъ мисля да се изостави за сега, защото това ще бѣде уредено споредъ гражданскитѣ кодекси и пада само по себе.

Предсѣдателъ: Приема ли Нар. Събрание тази редакция?

Грънчаровъ: Да се прочете и вотира и редакцията на Г-на Расолкова.

Предсѣдателъ: Ако не се приема първата, тогава ще се вотира втората. Желаетъ ли Нар. Събрание да се вотира втората редакция? (Гласове: желаетъ.)

Расолковъ: (Чете:) „Никой отъ поборникитѣ нѣма право да продава или залага добитата по тоя начинъ земя до 15 години, но подиръ 15 год. тя става тѣхна безусловна собственостъ и ще е управляватъ споредъ законитѣ“.

Баларевъ: Тука стои думата: „никой отъ поборникитѣ нѣма право, и т. н. т.“ но ако умрѣ поборникътъ напр. подиръ двѣ години, какво ще направи неговото семейство? (Гласове: сжщо е и въ Баларевата редакция.)

Баларевъ: Не е; (Чете още единъ път.)

Предсѣдателъ: Колкото за втората редакция на Г-на Расолкова, само по себе си се разумѣва, защото влѣзва въ гражданскитѣ общинскитѣ закони, които ще се наредятъ. Тука именно това се отнася къмъ този законъ. Като трябва да вземемъ предъ видъ двѣтѣ редакции, ще туря на гласоподаване редакцията на Г-на Баларева. Приема ли се редакцията на Г-на

Баларева? (Приема се.) Който я не приема да си дигне ръката. (Никой не дигна.) Слѣдователно редакцията на Г-нъ Расолкова пада. Този параграфъ има втора алинея, която не е четена.

Докл. Пановъ: (Чете 2-та алинея отъ сжщия параграфъ.)

Ако нѣкъ родителитѣ на поборника сж умрѣли и нѣма дѣца, маловъзрастни братя и сестри (чл. 5), и жена му встъпи слѣдъ смъртта му въ вторий бракъ, дадената земя ще остава държавна.

Сукнаровъ: Това трябва да се исхвърли съвсѣмъ, защото е непослѣдователно; а колкото за женитѣ, то за тѣхъ ще се говори въ главата за изгубване правото на помощта.

Расолковъ: И освѣнъ това, ако не доде въ тая глава, като се каза, че остава негова безусловна собственостъ и може да я управлява споредъ законитѣ, то се разбира да ли има право и жената да я владѣе или не.

Предсѣдателъ: Съгласно ли е Нар. Събрание да се испусни тази алинея? (Съгласно.) Който не е съгласенъ да си гигне ръката. (Никой не дигна.)

Докл. Пановъ: (Чете чл. 5):

5 На неспособния за работа поборникъ да се дава ежегодно по двѣстѣ и четиредесетъ (240) фр. съдържание пожизнено.

Баларевъ: Въмѣсто 240 фр. да се тури: „съобразно съ неговото семейство“, защото единъ поборникъ съ твърдѣ голѣмо семейство не ще може нищо да направи съ тия пари, а за самичакъ чело-вѣкъ ще стигатъ.

Т. Станчевъ: Азъ мисля да се притури, при „на неспособния за работа“, „ако е той бѣденъ“.

Предсѣдателъ: Ние правимъ този законъ за бѣднитѣ, който не е бѣденъ нищо нѣма да иска и нищо нѣма да му се дава.

Бръшляновъ: Понеже въ горния членъ се прие да се неопредѣлява количеството на земята и на паритѣ, затова и тукъ трябва сжщото да направимъ, т. е. да кажемъ „отъ 200 до 300 франка“.

Мин. Каравеловъ: Това е по-добрѣ.

Бурмовъ: Необходимо е, да се направи различие, т. е. слѣдъ смъртта на поборника да се не дава сжщата помощъ на неговата жена или на неговитѣ родители, но да бѣде нѣщо по-малко; защото родителитѣ, жената и дѣцата му, ако послѣднитѣ малко по порастатъ, ще чакатъ смъртта му, за да могатъ да похарчатъ всичко, което преминува отъ баща имъ на тѣхъ. Слѣдователно трябва да се прекрати пакостта, която може да произлѣзе отъ желанието имъ, поскоро да умрѣ, поскоро да приематъ тѣ сжщото количество пари. Затова никой законодатель не опредѣлява да се дава на жена сжщото, което се дава и на мъжъ, но всѣкогашъ се смалява.

Председателъ: Приема ли Нар. Събрание 1-а алинея отъ 5-й членъ, както се поправи отъ Г. Бръшляновъ. (Приема се).

Бръшляновъ: Отъ 200 до 300 фр.

М. Каравеловъ: Отъ 100 до 300 фр., защото ние незнаемъ до колко пари ще имамъ.

Баларевъ: Азъ ще предложъ отъ 100 до 500 фр., нъ правителството не е длъжно да дава най-голямото количество.

Мин. Каравеловъ: Моля Н. Събр. да не позволява 500 фр.

Председателъ: Сега е думата върху редакцията на Г-на Бръшлянова, допълнена отъ Г-на Министра Каравелова. Моля да се прочете.

Бръшляновъ: (Чете): „На неспособнитъ за работа поборници да се дава ежегодно отъ 100 до 300 фр. съдържанье пожизненно.“

Председателъ: Приема ли се тѣзи алинея така? (Приема се.) Който е не приема да си дигне ръката. (Никой не дигна.)

Докл. Пановъ: (Чете 2-а алинея;)

Слѣдъ смъртта на такъвъ тая помощъ да се дава на жената му, дѣцата му и на родителитъ му, маловъзрастнитъ братя и сестри, ако послѣднитъ ги има и ако той имъ е билъ единствения поддръжателъ. Ако ли пъкъ той не е билъ тѣхенъ поддръжателъ, тогава да се дава тая помощъ само на неговата вдовица, жена и дѣца (ако е билъ ожененъ до издаването на тоя законъ)

Председателъ: Сега за 2-а алинея има да предложъ мнѣнието на Г-на Бурмова. Има ли нѣкой да говори върху нея?

Цановъ: Тукъ стои: „ако послѣднитъ ги има, и ако той имъ е билъ единствения поддръжателъ,“ тогава азъ незнамъ на кого се отнася думата: „послѣднитъ,“ да ли само за братията и сестритъ му, или и за родителитъ му.

Председателъ: И на единтъ и на другитъ.

Цановъ: На родителитъ не трѣба да се дава.

Бръшляновъ: Това се отнася на родители, братия и сестри. Ако ги има, сички иматъ право да наследватъ. Въ случай че той имъ е билъ единствения поддръжателъ, тѣ трѣба да се ползватъ и слѣдъ неговата смъртъ отъ тая помощъ. Разбира се, ако родителитъ му сж богати, то и нему даже нѣма да се дава помощъ, защото той добива отъ тѣхъ.

Докл. Пановъ: Г-нъ Цановъ забѣлѣжава къмъ кои се отнася думата „послѣднитъ“. Азъ мисля че това е твърдѣ ясно и опредѣлено: отнася се на „маловъзрастнитъ братия и сестри“ ако ги има т. е. и въ сжщото време ако е той единствениятъ имъ поддръжателъ.

Цановъ: Ще се каже, че тукъ има двѣ мнѣния за опредѣление: на кои се отнася думата „послѣднитъ?“ Г-нъ Бръшляновъ казва, че се отнася тоже и на родителитъ, а Г-нъ Пановъ — само на бра-

тията и сестритъ му. Тогава трѣба думата родители да се махне отъ тука и да се тури: „да се помага на тѣзи, които зависятъ отъ него.“

Докл. Пановъ: Азъ ще прочетъ още единъ пътъ цѣлата алинея. (Чете я.)

Т. Станчовъ: Мисля, че думата: „послѣдни“ трѣба да се отхвърли, защото подъ думата послѣдни трѣба да се разбиратъ само братия и сестри. Но ако той има братия и сестри, тогавъ помощта трѣба да се дава и на жената и на дѣцата му. Затова трѣба да се отхвърли и на сичкитъ трѣба да се дава помощъ ако ги има, и ако той имъ е билъ единствения поддръжателъ.

Бурмовъ: Сжщата забѣлѣжка щѣхъ да направя и азъи ето поглѣднете какъ може да се каже: (Чете): „Слѣдъ смъртта на такъвъ поборникъ, тая помощъ ще се дава на жената му, дѣцата му и родителитъ му; на маловъзрастнитъ му братя и сестри, а ако не е билъ тѣхенъ поддръжателъ, тогава само на неговата вдовица, жена.“

Т. Станчовъ: мисля, че прѣдложение безъ глаголъ не може да се направи. (Смѣхъ)

Баларевъ: Ако прочетете 6 членъ, ще видите, че се предвиждатъ всичкитъ тѣзи случаи, кога ще преминува подаръкътъ на наследниците.

Наумовъ: Не само чл. 6, нъ и сжщата алинея, за която разискваме, подиръ точката разяснява това. Тамъ стои: (Чете) „Ако ли пакъ той не е билъ тѣхенъ поддръжателъ, тогава да се дава тая помощъ, само на неговата вдовица, жена и дѣца, ако е билъ ожененъ до издаването на тоя законъ.“ Това само по себѣ си се разумѣва.

Мин. Каравеловъ: Тамъ има една погрѣшка? вмѣсто „вдовица, жена“ трѣба да се направи „вдовица-жена“.

Председателъ: Това е печатна погрѣшка и азъ мисля, че Събранието е доволно освѣтлено. Да обрнемъ внимание на предложението на Г-на Бурмова. Има ли нѣкой да говори за поддръжанieto на този въпросъ?

Наумовъ: Азъ мисля, че затова се говори тамъ, дѣто се говори за изгубване на помощта въ 9 чл.

Председателъ: Азъ мисля, че той неказа за изгубването на помощта, но да се дава по-малко на наследниците, отъ колкото на сжщитъ тѣхъ.

Бръшляновъ: Тука думата „послѣднитъ“ не трѣба да се изхвърля, защото се отнася на родителитъ, маловъзрастнитъ му братия и сестри и т. н. т. е. ако послѣднитъ ги има и ако той е единствения имъ поддръжателъ.

Председателъ: Чини ми се, че това е едно дѣло на стилистиката.

Секр. Даневъ: Като съмъ съгласенъ да остане думата „послѣднитъ“, то предлагамъ да се

каже: „както и на родителитѣ“. Колкото за предложението то на Г-на Бурмова, помощта да се умали слѣдъ смъртта му, съмъ съгласенъ и желаа да остане въ размѣръ отъ 100 до 200 фр.

Секр. Баларевъ: Азъ не съмъ съгласенъ да се умали, защото имамъ прѣдъ видъ 6 чл. Представете си, ако единъ чловѣкъ има голѣмо семейство и умрѣ, тогазъ наследниците му ще останатъ безъ неговата помощъ; то се разбира, че голѣма неправда ще бѣде, ако това годишно поддържанне се умали. Ние не трѣба да се боимъ, че тая помощъ ще се продължава вѣчно, тя ще се продължава само нѣколко време.

Т. Станчевъ: Върху думата „последнитѣ“ има нѣщо да говорѣмъ. Азъ бѣхъ предложилъ да се отхвърли и моли Г-на Брѣшлинова, понеже настоява да остане казаната дума, които, по мое мнѣние, ако остане, ще липни отъ помощта жената и дѣцата и ще я даде само на маловъзрастнитѣ брати и сестри, да ми каже, къмъ кои се отнася думата „последнитѣ“.

Председателъ: Ако ще се препирате за Грамматиката, ще ви отнема думата.

Наумовъ: Азъ предлагамъ да се гласоподава; само желаа да се притури: „както и на родителитѣ“.

Брѣшлиновъ: Като нежелая да отговарямъ на г-на Станчова, приемамъ думитѣ: „както и на родителитѣ“.

Председателъ: Приема ли Нар. Събрание тѣзи алинеа съ поправката на Г-на Данева и съ приложението „както и на родителитѣ“? (Приема се.) Който я не приема да се дигне ржката (Никой недигна.)

Докл. Пановъ: (Чете чл. 6):

6. Опредѣлената за неспособния поборникъ помощъ ще се продължава слѣдъ смъртта му: а) на селѣйството му, (жена, дѣца) докѣ вдовицата приеме втори бракъ, или докѣ единъ мъжски членъ отъ това семейство стане на 18 год. и се види, че е способенъ да го поддържа; б) за маловъзрастнитѣ му брати и сестри, докѣ постария имъ братъ стане способенъ да ги поддържа; в) ако той има само маловъзрастни дѣщери и сестри — до 21 имъ година, въ случай, че по-рано се неомженатъ; и г) за родителитѣ му до смъртъ.

Мин. Каравеловъ: Азъ мисля, че 21 год. ежъ твърдѣ многъ; мисля, че 18 год. ще бѣде достатъчно.

Брѣшлиновъ: Азъ желая, щото Г-нъ Председателъ да даде тоя въпросъ на разисквацие и то всѣка алинеа отдѣлно; когато додемъ до женската челядь, тогава ще размислимъ за това.

Грѣнчаровъ: Истина 21 год. е много, но ако се ожени по-рано, то по-рано ще се прекрати помощта.

Мин. Каравеловъ: Момиче на 21 год. може вече да работи, даже и въ 18-та си година то може да се грижи за себѣ си.

Председателъ: Приема ли Нар. Събрание така да расподѣлимъ тоя членъ и да го разискваме алинеа по алинеа; или да го разискваме изцѣло?

(Гласове: изцѣло.)

Бурмовъ: Може да се случи да има нѣкой двѣ сестри; по малката на възрастъ приема пенсията, а она която има 21 год. тя вѣче загубва сѣко участие въ пенсията и затова остана само едната. Пакъ се поражда въпросъ: сички еднакво ли ще приематъ, ако една е по-стара отъ 21 год., а другитѣ по-малка? — Това се неправи нигдѣ. Ако една се ожени, щѣтъ ли двѣтъ, които останатъ, да приематъ ежщата пенсия, която приемаха напредъ и 3-тъ? Г-да! сѣкога трѣба да се прави една разлика. Давате напр. извѣстна пенсия, дѣдѣто живѣе самъ опѣлченецътъ, слѣдъ неговата смъртъ трѣба да се прави разлика: ако останѣтъ само жена и дѣца и ако останѣтъ родители и т. н. т. Азъ обръщамъ вниманието на Нар. Събрание върху това.

Мин. Каравеловъ: Азъ мисля, че ние ще наредѣмъ, ако не въ тая сесия, а то въ идущата, законъ за пенсиятъ и тогава ще се предвиди тая работа; а сега да се захващаме о процентнитѣ отношения, и т. н. т. е безползѣно, трѣба просто да се опредѣли 18-та година, като изискуема възраст за момичетата и работата е свършена.

Председателъ: Има още 6 или 7 души, които искатъ да говорѣтъ; ако да дамъ сѣкиму дума, то никога нѣма да свършимъ.

Бурмовъ: Само двѣ думи.

Председателъ: Ако е само двѣ думи, но повече ви не позволявамъ.

Бурмовъ: Тогава може да се тури забѣлѣжка, че ще се дава: „съобразно съ законътъ на пенсиятъ“, защото този законъ ще бѣде особенъ и ако това негуримъ, послѣ трѣба да го промѣнимъ.

Мин. Каравеловъ: За това азъ искамъ да се тури отъ 100 до 300 фр.

Председателъ: Азъ искамъ да се прекрати; ако дамъ още на едного дума, трѣба да дамъ на втори, на трети и т. н. и така за маловажни работи губимъ много време.

Цановъ: Тука трѣба да се каже за сичкитѣ четири точки, т. е. че и за вдовицитѣ, и за братията, и за сестритѣ, и за родителитѣ ще се дава пенсия, ако тѣ еж въ нужда и бѣдни.

Председателъ: Азъ пакъ повтарямъ, че за нуждающитѣ се прави законъ и мисля, че въпросътъ е доволно исчерпанъ? (Гласове: исчерпанъ.) Желаетъ ли Народ. Събрание да се поправи 6 чл. и да се тури вмѣсто 21 год. 18 год.? (Приема се.)

Наумовъ: Азъ желая, най-напрѣдъ да се гласоподава за предложението на комисията, защото така е редътъ споредъ правилникътъ.

Председателъ: Тука не сж двѣ предложения, това е проста поправка и азъ питамъ: приема ли Народ. Събрание 6 чл. съ поправката? (Приема се.) Който го не приема да си вдигне ржката. (Никой не дигна.) Сега часътъ е заминалъ и можемъ да затворимъ засѣданието. (Гласове: не; трѣба да свършимъ.)

Докл. Пановъ: (Чете чл. 7)

7. Войводата или предводителя на поборниците, се ползува до смъртта си двойно съ помощта, опредѣлена въ тоя законъ за способнитѣ или неспособни за работа опълченци и въстаници, на която категория и да принадлежатъ; а слѣдъ смъртта му, ако той е получавалъ парична помощ, неговитѣ наследници (чл. 5) ще получаватъ само половината отъ нея.

Баларевъ: Азъ, Г-да, не съмъ съгласенъ да се даде на войводитѣ привилегия предъ другитѣ опълченци, защото ако сж равни съ опълченцитѣ, то въ 5 чл. е опредѣлено какво ще получаватъ. А колкото за чл. 7, той трѣба да се унищожи (Гласове: съгласни.)

Председателъ: Приема ли Народ. Събрание да се унищожи 7-й членъ? (Приема.) Има ли нѣкой да заяви? (Никой.) Който не приема да си дигне ржката. (Никой не дигна.)

Доклад. Пановъ: (Чете 8-й чл.) „Дѣцата на поборницитѣ въобще да се предпочитатъ предъ другитѣ като степендисти, както въ мѣстнитѣ училища въ Княжеството, така и вънъ отъ него.“

Цановъ: Тукъ стоятъ думитѣ: „въ Княжеството, така и вънъ отъ него.“ Азъ питамъ, можели да управляваме вънъ отъ Княжеството?

Мин. Каравеловъ: Азъ би желалъ да се ограничи „отъ вънъ“. За степендианти, които пращамъ по вънъ, се избиратъ по-способни младежи и не можемъ да гледаме, да ли тѣ сж синове на опълченци или не, но гледаме на това, отличава тѣ ли се. А колкото за вътрѣшното възпитание, то малко или много били способни, трѣба да се възпитаватъ, тъй щото думата „вънъ отъ Княжеството“ нѣма нужда да стои.

Икономъ П. Тодоръ: Азъ мисля, че подъ думата степендисти, се разбиратъ дѣцата, които се учатъ на правителствени разноски и сѣкога когато се земаатъ степендианти, безъ да се глѣда на тѣхно-

то положение, трѣба да се гледа повече на това, да ли има надѣжда, че ще напреднатъ, или не. Тука не ще бѣде излишно ако притуримъ: „дѣцата на опълченцитѣ, да се предпочитатъ ако тѣ даватъ надѣжда, че ще отговарятъ на разносикѣ.“

Бръшляновъ: Двама г-да говориха, че думитѣ „вънъ отъ Княжеството“ трѣба да липсватъ отъ този членъ, но азъ не виждамъ това никакъ за нужно, защото, ако млади хора ще се испращатъ на учение вънъ отъ границитѣ на нашето Княжество, то ще има и нѣкакви условия, които както ще се изискватъ отъ другитѣ лица, така ще се изискватъ и отъ синоветѣ на опълченцитѣ. Комисията разбира това така; като отговарятъ послѣднитѣ на всичкитѣ изисквания, тогазъ да се предпочитатъ предъ другитѣ. Но ако дѣтето на опълченикътъ е тѣсно, тогава само по себе слѣдва, че нѣма нужда да се предпочита.

Мин. Каравеловъ: Степендианти за вънъ отъ Княжеството сж много малко, т. е. 5—10 до 15 души и нѣма нужда да се пише въ закона. Ние не знаемъ да ли ще имамъ подиръ една година степендианти вънъ отъ Княжеството.

Расолковъ: Азъ мисля че е добръ 8-й членъ да остане както си е само съ изключението: „вънъ отъ Княжеството.“ Защото благоговѣйний отецъ попъ Тодоръ казва, че трѣба обяснение, кога ще се предпочитатъ тѣзи дѣца предъ другитѣ. Азъ разбирамъ, че ще се предпочитатъ тогава, когато напр. има двѣ съ еднакви способности и при еднакви условия, тогазъ ще се предпочита онзи, който е синъ на опълченецъ. (Гласове: да.) Разбира се, че правителството ще дава степендии на най-способнитѣ и ако тѣ принадлежатъ между най-способнитѣ, тѣ ще да получатъ степендии. За това да остане този членъ, съ изключение на думитѣ „вънъ отъ Княжеството.“ (Гласове: исчерпано е!)

Председателъ: Сега пакъ съ поправката ще го предложя на гласоподаване.

Наумовъ: Азъ си отеглямъ думата.

Ик. П. Тодоръ: Съгласенъ съмъ съ предложението на г-на Цанова: само би предложилъ да се притури туй: „Дѣцата на поборницитѣ въобще при еднакви способности да се предпочитатъ предъ другитѣ дѣца, като степендисти.“

Председателъ: Сега тая е послѣдната редакция, която, като г-нъ Наумовъ си отегли думата, остава оригиналтѣ, както и редакцията на г-на Цанова. Сега ще се гласоподава върху редакцията на комисията. Приема ли Народ. Събрание редакцията както е предложена отъ комисията? (Не се приема.) Който я приема да си дигне ржката. (Никой не дигна.) Слѣдователно, моля г-на Министра Каравелова да прочете своята редакция.

М-ръ Каравеловъ: (Чете): „Дѣцата на поборниците да се предпочитатъ въобще предъ другитъ като степендисти въ училищата на Княжеството.“

Предсѣдателъ: Приема ли се тази редакция? (Приема се.) Който я не приема да си дигне ръката.

(Никой не дигна.) Сега да се свърши този законопроектъ не е възможно; за това утрѣ да се съберемъ, за да го свършимъ. (Приема се.) — Засѣда- нието се затвара.

(Конецъ на 5 часа и 25 минути.)

Предсѣдателъ { *П. Р. Славейковъ.*

Подпредсѣдатели { *Др. И. Брадель.*
Н. Сукнаровъ.

Секретари: { *И. Даневъ.*
Хр. Баларевъ.
В. П. Золотовъ.
К. Коевъ.

Управитель на стенографическото бюро А. Безеншекъ.